

KĨ NĂNG LÀM BÀI VĂN NGHỊ LUẬN XÃ HỘI

A/Điểm chung

I/Loại:

Cả 3 dạng nghị luận về một tư tưởng, đạo lí; nghị luận về một hiện tượng đời sống; nghị luận về một vấn đề xã hội trong tác phẩm văn học đều thuộc loại bài nghị luận xã hội.

II/Thao tác:

Các dạng bài NLXH đều vận dụng chung các thao tác lập luận là giải thích, phân tích, chứng minh, so sánh, bác bỏ, bình luận. Ba thao tác cơ bản nhất là giải thích, chứng minh, bình luận.

1/Giải thích

a/Mục đích: *Hiểu*

b/Các bước:

-Làm rõ vấn đề được dẫn trên đề. **Nếu** vấn đề thể hiện dưới dạng là một câu trích dẫn khá nổi tiếng nào đó hoặc một ý tưởng do người ra đề đề xuất, người viết cần lần lượt giải nghĩa, làm rõ nghĩa của vấn đề theo cách đi từ khái niệm đến các vế câu và cuối cùng là toàn bộ ý tưởng được trích dẫn. Khi vấn đề được diễn đạt theo kiểu ẩn dụ bóng bẩy thì phải giải thích cả nghĩa đen lẫn nghĩa bóng của từ ngữ. **Nếu**

vấn đề là một hiện tượng đời sống, người viết cần cho biết đó là hiện tượng gì, hiện tượng đó biểu hiện ra sao, dưới các hình thức nào (miêu tả, nhận diện)...

Làm tốt bước giải nghĩa này sẽ hiểu đúng vấn đề, xác định đúng vấn đề (hoặc mức độ) cần giải thích để chọn lí lẽ cần thiết.

Trong quan niệm làm văn truyền thống, bước này được xem là bước trả lời câu hỏi LÀ GÌ.

-Tìm hiểu cơ sở của vấn đề: Trả lời tại sao có vấn đề đó (xuất phát từ đâu có vấn đề đó). Cùng với phần giải nghĩa, phần này là phần thể hiện rất rõ đặc thù của thao tác giải thích. Người viết cần suy nghĩ kĩ để có cách viết chặt chẽ về mặt lập luận, lô gíc về mặt lí lẽ, xác đáng về mặt dẫn chứng.

Trong quan niệm làm văn truyền thống, bước này được xem là bước trả lời câu hỏi TẠI SAO.

-Nêu hướng vận dụng của vấn đề: Vấn đề được vận dụng vào thực tiễn cuộc sống như thế nào. Hiểu nôm na, phần này yêu cầu người viết thể hiện quan điểm của mình về việc tiếp thu, vận dụng vấn đề vào cuộc sống của mình như thế nào.

Trong quan niệm làm văn truyền thống, bước này được xem là bước trả lời câu hỏi NHƯ THẾ NÀO.

****Lưu ý:**

-Nên đặt trực tiếp từng câu hỏi (LÀ GÌ, TẠI SAO, NHƯ THẾ NÀO) vào đầu mỗi phần (mỗi bước) của bài văn. Mục đích đặt câu hỏi: để tìm ý (phần trả lời chính là ý, là luận điểm được tìm ra) và cũng để tạo sự chú ý cần thiết đối với người đọc bài văn. Cũng có thể không cần đặt trực tiếp ba câu hỏi (LÀ GÌ, TẠI SAO, NHƯ THẾ NÀO) vào bài làm nhưng điều quan trọng là khi viết, người làm bài cần phải có ý thức mình đang lần lượt trả lời từng ý, từng luận điểm được đặt ra từ ba câu hỏi đó. -Tuỳ

theo thực tế của đề và thực tế bài làm, bước NHƯ THẾ NÀO có khi không nhất thiết phải tách hẳn riêng thành một phần bắt buộc.

2/Chứng minh

a/Mục đích: *Tin*

b/Các bước:

-Xác định chính xác điều cần chứng minh, phạm vi cần chứng minh.

-Dùng dẫn chứng trong thực tế cuộc sống để minh họa nhằm làm sáng tỏ điều cần chứng minh, phạm vi cần chứng minh.

3/Bình luận

a/Mục đích: *Đồng tình*

b/Các bước:

- Nêu, giải thích rõ vấn đề (hiện tượng) cần bình luận.

- Dùng lí lẽ và dẫn chứng (chủ yếu là lí lẽ) để khẳng định giá trị của vấn đề hoặc hiện tượng (giá trị đúng hoặc giá trị sai). Làm tốt phần này chính là đã bước đầu đánh giá được vấn đề (hiện tượng) cần bình luận.

- Bàn rộng và nhìn vấn đề (hiện tượng) cần bình luận dưới nhiều góc độ (thậm chí từ góc độ ngược lại) để có cái nhìn đầy đủ hơn.

- Khẳng định tác dụng, ý nghĩa của vấn đề trong cuộc sống hiện tại.

B/Nét riêng

I.Dạng nghị luận về một tư tưởng, đạo lí

1.Loại: Thuộc loại bài nghị luận xã hội.

2.Đề tài:

-*Về nhận thức* (lí tưởng, mục đích sống, mục đích học tập...).

-*Về tâm hồn, tính cách* (lòng yêu nước, lòng nhân ái, lòng vị tha, lòng bao dung, lòng độ lượng, cương quyết, tính hoà nhã, tính khiêm tốn, tính ích kỉ...).

-*Về quan hệ gia đình* (tình mẫu tử, tình anh em...).

-*Về quan hệ xã hội* (tình đồng bào, tình thầy trò, tình bạn...).

3.Về cấu trúc triển khai tổng quát:

-*Giải thích tư tưởng, đạo lí cần bàn luận* (hiểu vấn đề cần nghị luận là gì).

-*Phân tích những mặt đúng, bác bỏ những biểu hiện sai lệch có liên quan đến vấn đề bàn luận*

-*Nêu ý nghĩa của vấn đề* (bài học nhận thức và hành động về tư tưởng, đạo lí).

4.Một số đề tham khảo từ sách chuẩn và nâng cao:

- Tình thương là hạnh phúc của con người.

- “Mọi phẩm chất của đức hạnh là ở trong hành động”

Ý kiến trên của M.Xi-xê-rông (nhà triết học La Mã cổ đại) gợi cho anh (chị) những suy nghĩ gì về mục đích học tập của bản thân?

- Hãy phát biểu ý kiến của mình về mục đích học tập do UNESCO đề xướng: “Học để chung sống, học để tự khẳng định mình”.

- Suy nghĩ của em về triết lí sau: “Đừng xin người khác con cá, mà hãy tìm học cách làm cá”

- Trả lời câu hỏi điều tra của nhà bác học Hanton, nhà bác học Đacuyn nói về kinh nghiệm

sau: “Tôi nghĩ rằng tất cả những gì có giá trị một chút, tôi đều đã thu nhận được bằng cách tự học.”

Bình luận câu nói trên. Anh, chị có suy nghĩ gì về con đường học tập sắp tới của mình?

- “Nếu đứa trẻ đứng đưng với những gì đang diễn ra trong trái tim của người bạn, người hoặc của bất cứ một đồng bào nào mà em gặp, nếu đứa trẻ không biết đọc trong mắt người khác đ tim người đó thì đứa trẻ chẳng bao giờ trở thành con người chân chính.”

Em hãy bày tỏ ý kiến của mình về nhận định trên của nhà sư phạm Xukhômliński.

- Bình luận danh ngôn: “Tiền mua được tất cả, trừ hạnh phúc.”
- Trong thư gửi thanh niên và nhi đồng cả nước nhân dịp Tết 1946, Bác Hồ viết:
“Một năm khởi đầu từ mùa xuân, một đời khởi đầu từ tuổi trẻ. Tuổi trẻ là mùa xuân của xã Hội giải thích và nêu suy nghĩ của em về lời dạy của Bác.
- Giải thích câu nói của Gorki: “Sách mở ra trước mắt tôi những chân trời mới.”
- Đồng chí Lê Duẩn có nói: “Cái gốc của đạo đức, của luân lí là lòng nhân ái.”
- Nhà thơ Pháp La Phôngten (La Fontaine) có nói :
« Tính ích kỉ là thuốc độc giết chết tình bạn.
» Hãy bình luận câu nói trên.
- Suy nghĩ của em về câu danh ngôn: “Một người bạn chân thành là một người bạn tốt”.
- Một nhà giáo dục đã nêu một quan niệm như sau:

Con đường từ nhà đến trường của mỗi người học sinh tuy khác nhau nhưng nơi đến ở cu giống nhau: ở đó, có một ngôi trường đầy tình thân và sự san sẻ.

Trình bày suy nghĩ của em về quan niệm đó.

-Phê phán thái độ thờ ơ, ghẻ lạnh đối với con người cũng quan trọng và cần thiết như ca ngợi

Anh (chị) suy nghĩ như thế nào về ý kiến trên?

- Suy nghĩ của anh (chị) về câu nói:

“Đường đi khó không khó vì ngăn sông cách núi mà khó vì lòng người ngại núi e sông.” (

- Phải chăng, “Bạn là người đến với ta khi mọi người đã bỏ ta đi.”?

- “Lí tưởng là ngọn đèn chỉ đường. Không có lí tưởng thì không có phương hướng kiên đ
hướng thì không có cuộc sống.” (Lép Tôn-xtôi)

Anh (chị) hãy nêu suy nghĩ về vai trò của lí tưởng nói chung và trình bày lí tưởng riêng c

- Phải chăng “Cái chết không phải là điều mất mát lớn nhất trong cuộc đời. Sự mất mát l
hồn tàn lụi ngay khi còn sống.”? (Noóc-man Ku-sin, theo “Những vòng tay âu yếm – NXB Trẻ, 200

- Tiền tài và hạnh phúc.

- “Có ba điều làm hỏng một con người: rượu, tính kiêu ngạo và sự giận dữ.”

Anh, chị suy nghĩ như thế nào về ý kiến đó?

II/Dạng nghị luận về một hiện tượng đời sống

1/Loại: Thuộc loại bài nghị luận xã hội.

2.Đề tài: Những hiện tượng *tốt* hoặc *chưa tốt* cần được nhìn nhận thêm.

-Chấp hành luật giao thông ở nông thôn.

-Hiến máu nhân đạo

-Nạn bạo hành trong gia đình

- Phong trào thanh niên tiếp sức mùa thi
- Cuộc vận động giúp đỡ đồng bào hoạn nạn
- Cuộc đấu tranh chống nạn phá rừng
- Những tấm gương người tốt việc tốt
- Nhiều bạn trẻ quên nói lời xin lỗi khi mắc lỗi
- Nhiều bạn trẻ quên nói lời cảm ơn khi được giúp đỡ
- ...

****Lưu ý:**

Nên quy thành từng cụm đề tài nhỏ như dạng bài NLVMTT, DL để dễ nhận diện:

- Về nhận thức* (lí tưởng, mục đích sống, mục đích học tập...).
- Về tâm hồn, tính cách* (lòng yêu nước, lòng nhân ái, lòng vị tha, lòng bao dung, lòng độ lượng, cương quyết, tính hoà nhã, tính khiêm tốn, tính ích kỉ...).
- Về quan hệ gia đình* (tình mẫu tử, tình anh em...).
- Về quan hệ xã hội* (tình đồng bào, tình thầy trò, tình bạn...).

3.Về cấu trúc triển khai tổng quát:

- Nêu rõ hiện tượng.*
- Nêu nguyên nhân. Phân tích các mặt đúng-sai, lợi-hại.*
- Bày tỏ thái độ, ý kiến về hiện tượng xã hội đó.*

4.Một số đề tham khảo:

- Hiện nay, ở nước ta có nhiều cá nhân, gia đình, tổ chức thu nhận trẻ em cơ nhỡ, lang tành phố, thị trấn về những mái ấm tình thương để nuôi dạy, giúp các em học tập, rèn luyện, vươn đẹp.

Anh (chị) hãy bày tỏ suy nghĩ về hiện tượng đó.

- Về hiện tượng ngày càng có nhiều người rời bỏ quê hương để đổ xô về các thành phố lớn.
- Về hiện tượng nhiều người trong lớp trẻ hôm nay lạnh nhạt với âm nhạc truyền thống.
- ...

III/Dạng nghị luận về một vấn đề xã hội trong tác phẩm văn học

1.Loại: Thuộc loại bài nghị luận xã hội.

2.Đề tài:

Một vấn đề xã hội có ý nghĩa sâu sắc nào đó đặt ra trong tác phẩm văn học,

*Vấn đề xã hội có ý nghĩa có thể lấy từ hai nguồn: tác phẩm văn học đã học trong chương trình hoặc một câu chuyện nhỏ, một văn bản văn học ngắn gọn mà HS chưa được học.

3.Về cấu trúc triển khai tổng quát:

a/Phần một: Phân tích văn bản (hoặc nêu vấn đề nội dung câu chuyện) để rút ra ý nghĩa của vấn đề (hoặc câu chuyện).

b/Phần hai (trọng tâm): *Nghị luận (phát biểu) về ý nghĩa của vấn đề xã hội rút ra từ tác phẩm văn học (câu chuyện).*

4.Một số đề tham khảo từ sách chuẩn và nâng cao:

-Từ đoạn trích vở kịch “Hồn Trương Ba, da hàng thịt” của Lưu Quang Vũ, nghĩ về niềm hạnh phúc khi được sống thực với mình và với mọi người.

-Đọc văn bản “Hoa hồng tặng mẹ”:

...

...

Nêu suy nghĩ của anh (chị) từ ý nghĩa của câu chuyện “Hoa hồng tặng mẹ”.

-

“Con cò mà đi ăn đêm,

Đậu phải canh mềm, lộn cỏ xuồng ao.

Ông ơi, ông vớt tôi nao!

Tôi có lòng nào, ông hãy xáo măng.

Có xáo thì xáo nước trong,

Đừng xáo nước đục, đau lòng cò con”

Từ bài ca dao, hãy bàn về vấn đề lễ sống của con người Việt Nam.

-Từ tiểu thuyết “Mùa lá rụng trong vườn” của nhà văn Ma Văn Kháng, hãy bàn về mối quan hệ giữa gia đình và xã hội.

-Từ truyện ngắn “Chiếc thuyền ngoài xa” của nhà văn Nguyễn Minh Châu, nghĩ thêm về mối quan hệ giữa nghệ thuật và cuộc đời.